

เทศน์เช้า วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อ้าว เราตั้งใจฟังธรรมะกัน เราอุตส่าห์มาขวนขวายมาทำบุญกุศล มนุษย์มีกายกับใจๆ ใจ มนุษย์มีกายกับใจ เวลาที่เราทำบุญแล้วเป็นทิพย์ๆ เทวดา อินทร์ พรหมเขาก็เป็นทิพย์ เป็นทิพย์ เพราะว่าเขาเป็นโลกของจิตวิญญาณ โลกของจิตวิญญาณมันเป็นภพนะ โลกของจิตวิญญาณเราก็ จินตนาการ มันเป็นภพ เพราะอะไร กามภพ รูปภพ อรูปภพ ผลของวิญญูะเวียนว่ายตายเกิดเขาก็ เป็นทิพย์ แต่เราเกิดเป็นมนุษย์มีกายกับใจ

ใจเป็นทิพย์ ใจเป็นทิพย์เพราะเป็นความรู้สึกนึกคิด แต่มันเป็นทิพย์ไปไม่ได้ เป็นทิพย์ไป ไม่ได้เพราะสถานะของเราความเป็นมนุษย์ใจ มนุษย์มีกายกับใจใจ เพราะต้องมีสิ่งมีชีวิตมันถึง เกิดสิ่งมีชีวิตได้ ปฏิสนธิจิตๆ เวียนว่ายตายเกิดในวิญญูะ ถ้าเวียนว่ายตายเกิดในวิญญูะมนุษย์มีกาย กับใจ ถ้าคนเกิดมามีร่างกายสมบูรณ์ ร่างกายแข็งแรง จิตใจแข็งแรง มันแข็งแรงทั้งร่างกายและ จิตใจ จิตใจอ่อนแอ จิตใจที่เข้มแข็ง ร่างกายก็เหมือนกัน ร่างกายคนเกิดมา ความไม่มีโรคเป็น ลากอันประเสริฐ ความไม่มีโรคเป็นลากอันประเสริฐ

คำว่าความไม่มีโรคเป็นลากอันประเสริฐ เวลาที่มีโรคมักจะขึ้นมาทุกข้มันยากไป ทั้งนั้นแหละ สิ่งใดที่เราแสวงหามันจะไม่มีความเลย เพราะความเจ็บไข้ได้ป่วยมันบีบคั้นเรามา แต่เวลาเรารักษา เรารักษาของเราในทางโลก รักษานั้นก็รักษาร่างกายของเรา แต่ไม่ให้หัวใจเรา เจ็บไข้ได้ป่วยไปด้วย ถ้าหัวใจเราเจ็บไข้ได้ป่วยไปด้วย เวลาร่างกายเป็นโรคเป็นภัยขึ้นมาหัวใจ มันก็เศร้าสร้อย มันก็หงอยเหงา มันมีความทุกข์มีความยากไปด้วย แต่เวลาพูดถึงเราเกิดเป็น มนุษย์ เกิดมาพบพุทธศาสนา พุทธศาสนาสอนเรื่องการภาวนาๆ ภาวนาก็เอาหัวใจใจ

ภาวนาเอาหัวใจ แต่คนเกิดมาสิ่งมีชีวิตมันต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย ถ้ามีปัจจัยเครื่องอาศัย เราต้องแสวงหาสิ่งนั้นเป็นเครื่องอาศัยเพื่อความมั่นคงของชีวิต ถ้าความมั่นคงของชีวิตนะ ถ้าคน ทุกข์ คนเข็ญใจ ถ้าเราจะมาประพฤติปฏิบัติกันมันต้องแบ่งเวลา การแบ่งเวลา แบ่งเวลาของเรา แบ่งเวลาเพื่อเอาหัวใจของเราใจ ถ้ามีสติมีปัญญามันแบ่งเวลาได้ มันมีความสุขขึ้น มันมีความ

พอใจ มีอยากกระทำ แต่ถ้าจิตใจมันมีแต่เรื่องของโลก มีแต่เรื่องของกิเลสตัณหาความทะยานอยากมันจะบ่นว่ามันไม่มีเวลา มันต้องทำมาหากิน ต้องทำสิ่งนั้นมา

เวลาทำมาหากินเรามีความจริงใจหรือเปล่า ถ้าเรามีความจริงใจหรือเปล่าเราเสียสละทางโลกมาบวชเป็นพระ ถ้าบวชเป็นพระ พระเป็นทางกว้างขวาง ทางกว้างขวางปฏิบัติ ๒๔ ชั่วโมง ๒๔ ชั่วโมงนะตั้งแต่บิณฑบาตมา นอนข้าวเสร็จแล้ว ๒๔ ชั่วโมงเราประพฤติปฏิบัติแล้วกำหนดในหัวใจเราตลอดเวลา มันเป็นที่พิศๆ เป็นที่พิศเพราะเป็นหัวใจของเราไง ใครจะมารู้ความรู้สึกนึกคิดของเรา ความรู้สึกนึกคิดของเราเราดูแลรักษาของเราอยู่

ความรู้สึกนึกคิดของเรา ถ้าบวชเป็นพระทางกว้างขวาง แต่มันก็มาได้ มันมาได้มันผลบุญผลกรรม ว่าบวชเป็นพระสบาย บวชเป็นพระสบาย คนว่าบวชเป็นพระสบาย คนทุกซ์คนจนถ้าบวชเป็นพระสบายมันไม่มาบวชละ เวลาบวช คุณิ ในปัจจุบันนี้เขาแสวงหา แสวงหาผู้สืบทอดศาสนา ผู้สืบทอดศาสนา ถ้าเรามีบุญกุศลนะ เรามีความรู้สึกนึกคิดอย่างนี้ เวลาเราบวชเป็นพระมา ถ้าบวชเป็นพระนะ บวชเป็นพระ ทุกคนบอกบวชเป็นพระแล้วสุขสบายๆ สุขสบายทางปัจจัยเครื่องอาศัยพอเป็นไป แต่ทุกซ์ในหัวใจมหาศาล ทุกซ์ในหัวใจมหาศาลเพราะมันจิตดวงใจเหมือนคนติดคุก เวลาคนติดคุกขังได้แต่ร่างกาย จิตใจมันคิดไปข้างนอก

นี่ก็เหมือนกัน บวชเป็นพระแล้วต้องอยู่วัดอยู่วา เพราะพระเราต้องอยู่ในอาวาส พระไปอยู่ในบ้านในเรือนไม่ได้ ในบ้านในเรือนนั้นเป็นเรื่องของคฤหัสถ์เขา พระต้องอยู่วัดอยู่วา พอพระอยู่วัดอยู่วาขึ้นมา เวลาเอามาขังมันไว้ เวลาจิตใจมันขังได้ใหม่ จิตใจมันขังไม่ได้ จิตใจมันคิดไปปร้อยแปด มันจะไปนิพพานนู่นนะ นิพพานไปในความคิดของมัน เวลาเกิดมาร่างกายแข็งแรง ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ แต่เวลาเกิดมาเกิดโดยอวิชา มันมีกิเลสตัณหาความทะยานอยาก แต่ถ้ามันเป็นบุญกุศล ร่างกายแข็งแรง จิตใจแข็งแรง

จิตใจแข็งแรงมันมีสติปัญญาของมัน มันมีความรู้สึกนึกคิดของมัน มันฟื้นฟูหัวใจของมันขึ้นมาได้ ถ้าจิตใจอ่อนแอ จิตใจอ่อนแอมันมีแต่กดทับกดถ่วงหัวใจของเราทั้งนั้นแหละ หัวใจของเรามันมีโรคมักัย ถ้ามีโรคมักัย คุณิ มีโรคมักัย ถ้าคนมีสติปัญญา มีสติปัญญาเขาจะรักษาโรคในใจของเขา ถ้ารักษาโรคในใจของเขาเขาต้องมีสติ พอมีสติมีความฝึกหัดของเราขึ้นมา ฟื้นฟูมันขึ้นมาให้ได้ ถ้าฟื้นฟูขึ้นมามันก็เป็นสมาธิ ถ้ามีสมาธิมันเกิดปัญญา ปัญญาธรรมโอสธ

เวลาเขาประพฤติปฏิบัติกัน เขาบอกปฏิบัติแล้วเป็นโรครภัยไข้เจ็บหายหมด เป็นความมหัศจรรย์ ครูบาอาจารย์เราก็ทำ หลวงปู่ฝั้นท่านมีโรคประจำตัวของท่าน เวลาท่านจะไปอุปัฏฐากหลวงปู่มนั้นท่านไปไม่ทันหมู่หรืออก หมู่ไปก่อนทุกที ท่านเสียใจมากท่านเป็นโรคท้องร่วง โรคถ่ายท้อง ท่านมีโรคประจำตัวของท่าน สุดท้ายแล้วท่านเสียชีวิตเลย คือนั่งตาย นั่งอยู่บนตอไม้เลย เสียสละตายเลย

เวลาพุทธโร พุทธโรไป ไข้ปัญญาไล่ไปๆ เวลามันลง ธรรมโอสถท่านบอกว่าเห็นเหมือนกวาง เป็นนิมิตใจ เวลาธรรมโอสถมันไปฟอก ไปฟอกธาตุชั้นนี้แหละ จิตใจที่มีกำลังไปฟอกธาตุชั้น ฟอกธาตุชั้นจนโรคประจำตัวนั้นหายไป ยังเห็นเป็นนิมิตนะ เห็นกวางตัวหนึ่งวิ่งออกไปจากร่างกายเรา วิ่งออกไปเลย โรครภัยไข้เจ็บจบกันที่ ตั้งแต่นั้นมาโรคประจำตัวของท่านหายไปนะ ธรรมโอสถ

ธรรมโอสถมันเป็นการรักษา แต่การรักษาอย่างนี้มันต้องมีความเข้มแข็ง จิตใจเข้มแข็งจะรักษาของมันได้ แต่เวลาธรรมจักร เวลามรรคญาณมันทำลายอวิชชามันไม่เป็นแบบนี้ มันไม่เป็นแบบนี้หรือ ออกันนี้มันพลังของใจ มันอภิญญา อภิญญาเวลาเรารับรู้สิ่งใด ส่งออกไปมันรู้สิ่งต่างๆ รู้มาทำไม รู้มาสงสัยใจ รู้มาแล้วก็มาถามครูบาอาจารย์ไง มันคืออะไร มันคืออะไร แต่ถ้าคนหูตาเขาสว่างนะเขารู้เห็นสิ่งใดเขารู้หมดแหละ ภพใด สวรรค์ชั้นใด ภูมิใดมันรู้หมดแหละ มันเข้าใจหมดแหละ เพราะอะไร เพราะมันไม่มีความสงสัยในใจใจ นี้พูดถึงอภิญญา

ฉะนั้น เวลาธรรมโอสถส่วนธรรมโอสถนะ ธรรมโอสถ ธรรมโอสถรักษาร่างกายก็ได้ ถ้าธรรมโอสถ ถ้าเป็นธรรมจักรถ้าเราจะเข้าไปทำลายกิเลสในหัวใจของเรา อ้าว เพราะคำว่ามันเป็นทิพย์ๆ มันเป็นทิพย์อย่างไร เวลาเป็นทิพย์ กวฬิงการาหารอาหารเป็นคำข้าว อาหารของมนุษย์ วิญญาณาหารอาหารของเทวดา ผัสสาหารอาหารของพรหม มโนสัญเจตนาหาร อาหารที่เชื่อมต่อกัน อาหาร ๔ อาหาร ๔ เกิดภพใด ชาติใด กินอาหารอย่างไร อยู่อย่างไร เกิดเป็นมนุษย์ต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย เกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหมเขากินอย่างไร อยู่อย่างไร เกิดเป็นเทวดาเขากินอย่างไร อยู่อย่างไร

ผลของวิญญาณ์ๆ อาหาร ๔ ในวิญญาณ์ๆ การเวียนว่ายตายเกิดของเราไง ถ้ามันเป็นทิพย์ๆ เป็นทิพย์อย่างไร ว่าเป็นทิพย์ๆ เป็นทิพย์ความรู้สึกคิดเอา จินตนาการเอา คนไม่เคยทำ จินตนาการไม่ได้ คนไม่เคยทำไม่มี แต่ถ้าเคยทำมาแล้วมี แต่เวลามันส่งต่อภพต่อชาติกันไป

บุพเพนิวาสานุสติญาณ ย้อนอดีตชาติไป ถ้ามันทับซ้อนไปๆ อดีตชาติไป คุณติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนอดีตชาติไป การย้อนอดีตชาติไป การจับสมมา พันธุกรรมของจิตสร้างสมมาเป็นพระโพธิสัตว์

เวลาโพธิสัตว์ทำอะไรได้ใหม่ จำสิ่งใดไม่ได้ แต่สิ่งนั้นมันสร้างสมมาเป็นบารมี อำนาจวาสนาบารมี อุทกดาบส อาฬารดาบสมีความรู้เหมือนเรา มีความเห็นเหมือนเรา สอนได้เหมือนเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เอาๆ ฌานสมาบัติเป็นฌานสมาบัติใจ มันไม่เกิดมรรคเกิดผลใจ พอไม่เกิดมรรค เกิดผล เวลาย้อนกลับมา ย้อนกลับมาเรียกกันขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง เพราะตรัสรู้เองโดยชอบ โดยไม่ชอบ โดยไม่ชอบคิดเอา จินตนาการเอา โดยไม่ชอบ ไม่ชอบธรรมชาติความเป็นไปไม่ได้

ถ้าด้วยความชอบธรรม ชอบธรรมเกิดจากไหน ชอบธรรมเกิดจากเราเสียสละ คนเราเกิดมามีกายกับใจๆ เทวดา อินทร์ พรหมเขาเป็นทิพย์ คำว่าเป็นทิพย์ของเขานะเขาไม่มีร่างกายอย่างนี้มาบีบคั้น เขาก็เพลิดเพลिनในทรัพย์สมบัติของเขา ทรัพย์สมบัติคือบุญกุศลของเขาเป็นทิพย์ แต่เวลาจะหมดอายุขัย สิ่งที่เป็นทิพย์นั้นหายไปก่อน จางไปก่อนเพราะอะไร เพราะสิ่งมีชีวิตต้องมีอาหาร ถ้าอาหารไม่มี อาหารของเราไม่มี อาหารของเราจบไปเราจะอยู่ได้อย่างไร มันต้องดับขันธ พอดับขันธ สิ่งที่ว่า เป็นทิพย์ๆ มันต้องเวียนว่ายตายเกิดใจ

สิ่งที่ว่า เป็นทิพย์ๆ ทิพย์อย่างไร แต่ของเราเวลาเอาจริงเอาจังของเราขึ้นมาเรามีความรู้สึก ความรู้สึก พุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน แต่โดนกิเลสตัดทอนความทะยานอยากครอบงำไว้ มีแต่เศร้าสร้อยหงอยเหงาน่า ทั้งๆ ที่เกิดมามีสติมีปัญญา มีความตั้งใจจริงอยากจะทำคุณความดี แต่ชวนชวนไปตามกระแสโลก กระแสโลกส่งออกมา ความส่งออกมาเป็นโลกทั้งนั้นแหละ ที่ไหนมีความเจริญ ที่ไหนประสบความสำเร็จมันอยู่ไม่ได้หรอก มันต้องแปรสภาพหมด

การก่อสร้างทุกๆ ชนิดเขาต้องมึงบารุงรักษาตลอดไป สร้างเสร็จแล้วก็ต้องดูแลรักษา กันตลอดไป ไม่มีสิ่งใดคงที่เลย แต่เวลาความรู้สึกของเราที่มันเปลี่ยนแปลง มันเรรวนอยู่ ถ้าเรามีสติมีปัญญาเข้ามา จิตถ้ามั่นสงบเข้ามา สงบมันมีความสุขแล้ว สงบมีความสุข สิ่งที่เป็นความสุข ความสงบของเรา สิ่งที่เป็นทิพย์ๆ สิ่งที่เป็นทิพย์ถ้ามั่นสงบเข้ามามันรู้ของมันเอง แต่เป็นทิพย์ก็คือทิพย์ สิ่งที่เกิดวิญญูณก็คือจิตวิญญูณ สิ่งที่ยึดมั่นว่า เพราะคนเราเกิดมามีกายกับใจ ขอนไม้ ท่อน

ไม้มันไม่มีความรู้สึกหรรอก คุยกับมันไม่ได้ สัตว์มันมีชีวิตเหมือนกัน แต่มันเป็นสัตว์เครื่องจาน มันเป็นอบายภูมิ

สัตว์ คูสิ สุนัขมองตากันมันเศร้าสร้อยเลยละ มองตากันมันเรียกร้องเลยละ มันซาบซึ่ง บุญคุณถ้าคุมครองมัน คุณแลมัน สิ่งมีชีวิตมันสืบต่อกันได้ หัวใจเรามีชีวิต จิตวิญญาณของเรา สิ่งที่มีชีวิตใจ สิ่งนี้สัมผัสธรรมได้ๆ ถ้าจิตมันสงบเข้ามามันรู้ของมัน ถ้าจิตมันตึกกะนองนะมัน ส่งออกมันรู้ไปรื้อยแปดพันเก้าเลย แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์ เวลาพระอรหันต์ในสมัยพุทธกาล เวลาไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถามว่าใครทรมาณมา ใครทรมาณมา

คำว่าทรมาณคือครูบาอาจารย์เขานำไป ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์เขานำมันแกของมันไปอย่างนี้ จิตวิญญาณเวลาออกไปมันอยู่ที่อำนาจวาสนาของจิตใจ ถ้าอำนาจวาสนาของจิต ถ้ามันมีอำนาจวาสนามันตึกกะนอง คือว่าตึกกะนองมันมีคุณสมบัติ คุณสมบัติที่มันจะไปรู้ไปเห็นอะไรต่างๆ คุณสมบัติอย่างนั้น ถ้ามีครูบาอาจารย์เขาต้องให้ระงับไว้ก่อน ชักนำเข้ามาไม่ให้ส่งออก ให้กลับมาพุทธโศกของมัน แล้วเวลามันจะเป็นประโยชน์ๆ มันยกขึ้นสู่สติปัญญา ๔ สติปัญญา ๔ มันเป็นที่ คูสิ นายพรานเขาล่าสัตว์เขาจะค้นคว้าตามรอยสัตว์ รอยสัตว์เขาจะตามรอยมันไป แล้วจะไปยิงมัน

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่ว่าเวลากาย เวทนา จิต ธรรมมันเป็นร่องรอยใจ กิเลสตัดหาความทะยานอยากมันเป็นนามธรรมใจ มันก็อาศัยกาย อาศัยเวทนา อาศัยจิต อาศัยธรรม สักกายทิฐิ ทุกคนที่รู้ยึดมั่นถือมั่นว่าร่างกายนี้เป็นของเรา เกิดมาเป็นเราไหม เป็น มันเป็นเรามันเป็นโดยสมมุติใจ มันเป็นโดยสมมุตินะ คูสิ เชื้อโรค เชื้อโรคมันเกิดมาจากไหนละ ก็เกิดมาจากร่างกายนี้ กิเลสตัดหาความทะยานอยากมันเกิดมาจากไหนละ มันก็เกิดมาจากภพ เกิดมาจากหัวใจเรา ถ้ามันเกิดมาจากหัวใจเรา แล้วมันนอนเนื่องมากับใจนะ มันส่งออกมา

ไอนี้ก็เหมือนกัน กิเลสตัดหาความทะยานอยากมันอาศัยกาย อาศัยเวทนา อาศัยจิต อาศัยธรรม เวทนา สุข ทุกข์มันชอบใจ มันพอใจ อาศัยสิ่งนี้ แล้วเราจับสิ่งนี้ตามรอยมัน ย้อนกลับมันไป ถ้าย้อนกลับมันไป สติปัญญา ๔ การค้นคว้า การรู้ค้นมัน กิเลสมันคืออะไร กิเลสมันอยู่ที่ไหน ไม่มีใครเคยเห็นกิเลส ไม่มีใครรู้จักกิเลส ฆ่ากิเลสไม่ได้ แต่ถ้าจิตสงบแล้ว จิตสงบแล้วไม่

ถือมานะ ไม่มีตัวมีตน จิตสงบแล้วอยู่กับความสงบของเรา จิตไม่สงบมีความทุกข์ ความฟุ้ง ความช่าน มันแบกหามไปหมดเลย เวลามันสงบเข้ามาเป็นอิสระนะ เราอยู่กับโลกโดยไม่ติดโลก

เรื่องของชุมชน เรื่องของชาวบ้าน จิตสาธารณะเราก็รับรู้ เราก็ช่วยเหลือเจือจานเขาอยู่ แต่ความคิดของเขา ถ้าเรามีปัญญาคุยกันจนความคิดของเขาเห็นโทษเห็นภัย เขาจะแก้ไขของเขา แต่ถ้าเขาไม่เห็นโทษเห็นภัย เขาว่าเขาถูกต้อง เขาดีงามของเขา เขาไม่ฟังเราหรอก เรื่องของชุมชน เรื่องของชุมชน นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันสงบแล้ว จิตสงบแล้วมันเป็นเอกัคคตารมณ์ มันตั้งมั่น มันเป็นอิสระ แต่อิสระอย่างนี้อิสระในอวิชชา อิสระโดยมีกิเลสตัดทอนความทะยานอยาก ครอบงำกิเลสมันสงบตัวลง

สงบตัวลง จิตสงบแล้วยกสู่วิปัสสนา ถ้าไม่ยกขึ้นสู่วิปัสสนามันเป็นไปไม่ได้ เพราะสิ่งมีชีวิต คุณติ เราล่าสัตว์ สัตว์มันจะวิ่งมาให้เราล่าไหม สัตว์มันก็ต้องหลบหลีก สัตว์มันก็ต้องเอาชีวิตมันรอด กิเลสมันฉลาดกว่านั้น หลวงตาท่านสอนว่ากิเลสมันฉลาดมาก เรามันโง่ เราอยู่ใต้อำนาจของมัน แต่ตอนนี้เราฝึกหัดๆ ขึ้นมาให้จิตใจเราเป็นอิสระ อิสระแล้วเราจะค้นคว้ามัน จะค้นหามัน แล้วถ้าไปเห็นมัน ไปหามัน เจอมัน เจอหน้ากิเลสปะทะกันระหว่างกิเลสกับธรรมต่อสู้อันกลางหัวใจ

เวลากิเลสกับธรรมนะ กิเลสไม่ต้องไปส่งเสริมมัน มันมีของมันอยู่แล้ว เพียงแต่มันเอาลูกเอาหลานมาเหย้าเราเฉยๆ เวลาถ้ามันเปลี่ยพล้ำไป เดี่ยวปู่ เดี่ยวย่ามันมานะมันเอาเราตายเลย แต่ปัญญาที่เราฝึกฝน วิปัสสนาอ่อนๆ วิปัสสนาอ่อนๆ พอไปเห็นหน้ามันวิปัสสนาอ่อนๆ ฝึกหัดใช้ปัญญาสัมผัสลูกลูกหลาน เวลาวิปัสสนาอ่อนๆ คุณติ มันครอบงำได้ก็ภูมิใจว่านิพพานๆ มันอ่อนด้อย มันไร้เดียงสา นักปฏิบัติไร้เดียงสา แต่ครูบาอาจารย์ของเราท่านรู้จักกิเลส มันต้องต่อสู้กับมัน ไปเผชิญมากับมัน ตั้งแต่ลูกหลานมัน จนพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยายของมัน

โศคาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรคมันตั้งแต่พยายามส่งเสริมพยายามพัฒนาขึ้นไป จากสติเป็นมหาสติ จากปัญญาเป็นมหาปัญญา เป็นปัญญาอัตโนมัติ เป็นปัญญาญาณ เวลาเข้าไปชำระล้าง นี่ใจมนุษย์มีกายกับใจ ร่างกายนี่มันเป็นการยืนยันว่าเราเป็นมนุษย์ เราเห็นกันได้ แต่หัวใจ หัวใจที่มีคุณธรรม หัวใจที่ต่ำต้อย หัวใจที่สูงส่งเราวัดกันที่ไหน เห็นหน้า รู้จักกัน แต่ไม่รู้เรื่องความรู้สึกนึกคิดของกัน แต่คนอยู่ด้วยกันนะ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าการไปมาหาสู่กัน การมีน้ำใจต่อกัน สนิทชิดเชื้อยิ่งกว่าญาติ

ญาติเรานะ ญาติโดยสายเลือดเขามาคุ้นเคยกับเราขนาดนี้ใหม่ แต่ถ้าเรามีความคุ้นเคยกัน เรามีน้ำใจต่อกัน สนุกยิ่งกว่าญาติ ถ้ายิ่งกว่าญาติ นี่ไงเวลาคนมีกายกับใจๆ ใจเขาเรารู้ได้อย่างไร รู้ได้โดยการแสดงออกใจ สิลรู้ได้ต่อเมื่ออยู่ด้วยกัน คนอยู่ด้วยกันมีความเข้มแข็ง มันมีความเข้มแข็งไม่อ่อนแอ ไม่ทำอะไรผิดพลาด

เราจะรู้ได้ว่าใครมีศีล ธรรมๆ เวลาเราชมมัสกัจจนา เอตมมุงฺกลมุตฺตมํ เวลาสนทนา ธรรมกัน เวลาคุยกันคนมีปัญหาหรือคนโง่มันพูดออกมาหมดแหละ ถ้ามันมีปัญหา มันส่งเสริม คุณงามความดีทั้งนั้นแหละถ้ามันมีปัญหา ถ้ามันโง่มันก็แสดงความโง่ๆ มันออกมานั้นไง นี่ไง ธรรมะจะรู้ได้ต่อเมื่อเวลาเทศน์ว่าการ เวลาชักนำ สนทนาธรรมจะเห็นหมดเลย มีเท่าไรพูดได้ เท่านั้น มีเท่าไรรู้ได้แค่นั้น แต่คนมีความจริง มีความจริงสูงส่ง มีความจริงเหนือฟ้า แต่เราฟัง แล้วไม่เข้าใจ เราฟังไม่รู้เรื่องหรือ

เราฟังไม่รู้เรื่อง เราฟังได้นิยายธรรมะ โลกนี้ฟังนิยายธรรมะ นิยาย เขียนจินตนาการกัน โอ๊ย ชอบ แต่เป็นความจริงมันจี๊ดซี้ด มันไม่มีรสชาติ วิมุตติสุขนะ วิมุตติสุข สุขเหนือโลกเหนือโลก เหนือสงสาร เหนือทุกอย่าง แต่เราไม่เข้าใจ ไม่เข้าใจเพราะว่าธาตุมันยังเข้ากันไม่ได้ เวลาธาตุมันเข้ากันได้ นะ โสคาปัตติมรรค โสคาปัตติผล สกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล เวลาธาตุมันเข้ากันได้ เข้ากันได้มันเชื่อมโยงกันได้ ชัดเจนมากอยู่ในหัวใจนั้น

ฉะนั้น เราเกิดมามีกายกับใจๆ นะ กายกับใจ เราเกิดมาแล้วถ้าพูดถึงในทางธรรมคนมีสติปัญญามันมีคุณค่ามาก เพราะ เพราะร่างกายที่มันต้องการอาหารมันเดือนเราตลอด มันเดือนตลอดให้เราดิ้นรน แต่เทวดา อินทร์ พรหมเขาสุขสบายของเขา มันต่างกันตรงนี้ไง เทวดา อินทร์ พรหมเขาเสวยภพเสวยชาติ เขารอหมคอายุขัยของเขา ใ้อรามนุษย์หาอยู่หากินมันทุกข์ ใ้อทุกข์ มันเดือนใจเรา มันจะเกิดอีกหรือ จะมาทุกข์อย่างนี้อีกหรือ ใ้อร่างกายมันเดือนเรา คุณิ มันชราคร่ำคร่ามันต้องแปลงไปอย่างนั้น แล้วจิตใจละ แล้วเราจะพ้นอย่างไรละ มันเดือนนะ

มนุษย์สมบัติมันมีค่าตรงนี้ ถ้าเรามีสติปัญญามันเดือนเลยนะ เดี่ยวลูกก็ไม่ได้ เดี่ยวก็โอดโอย เจอแน่นอน มันรออยู่ข้างหน้า มันเดือนตลอด มนุษย์สมบัติมีค่าตรงนี้ไง มีค่าตรงใ้อธาตุ ๔ มันเดือนตลอด เดือนว่ามันชราคร่ำคร่านะ มันชราคร่ำคร่านะ แล้วถ้ามันมีสติปัญญา มันดิ้นรนแล้ว มันค้นคว้าแล้ว แสวงหาแล้ว จิตมันจะหมุนแล้ว ถ้ามันพัฒนาของมันนะมันมาของมันแล้ว

ร่างกายเราก็หาปัจจัยเครื่องอาศัย จิตใจเราก็หาของเรามา ถ้าจิตใจเราสูงส่งเราทำได้ แต่โลกเขาจะบอกว่าเห็นแก่ตัวๆ

ปากสกปรก ปากของโลกเป็นอย่างนั้น เขาต้องการดึงเราไว้ให้จมอยู่กับสังคมนั้น แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดึงเราขึ้นมา คีล ๕ คีล ๘ คีล ๑๐ คีล ๒๒๓ เวลาประพาสปฏิบัติขึ้นมา จะให้มีคุณธรรมในหัวใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังกราบธรรมๆ นะ เราแสวงหาธรรมเพื่อให้หัวใจนี้พ้นจากกิเลส เอวัง